

Тема: Білки

«...Натура тем паче всего удивительна, что в простоте своей многохитростна и от малого числа причин производит неисчислимы образы свойств, перемен и явлений...»

М.В. Ломоносов

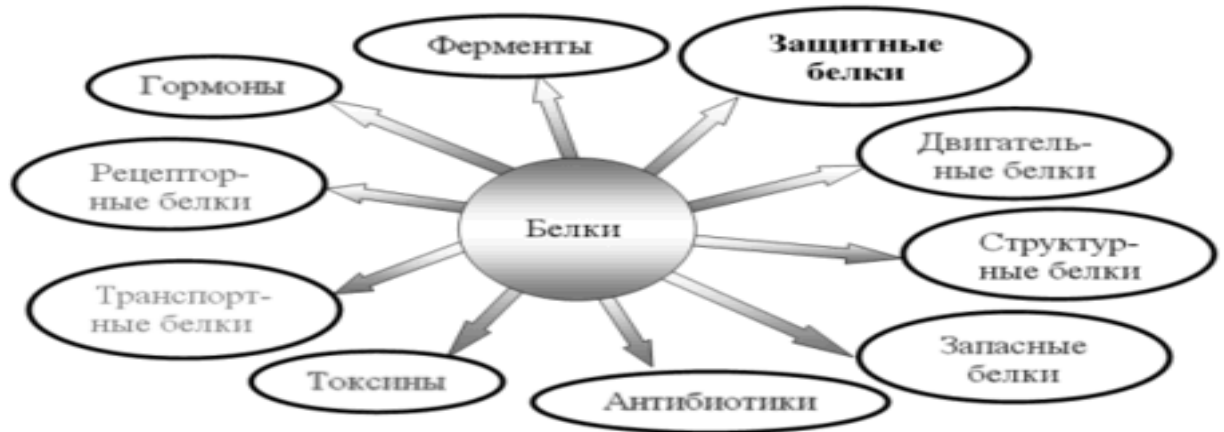
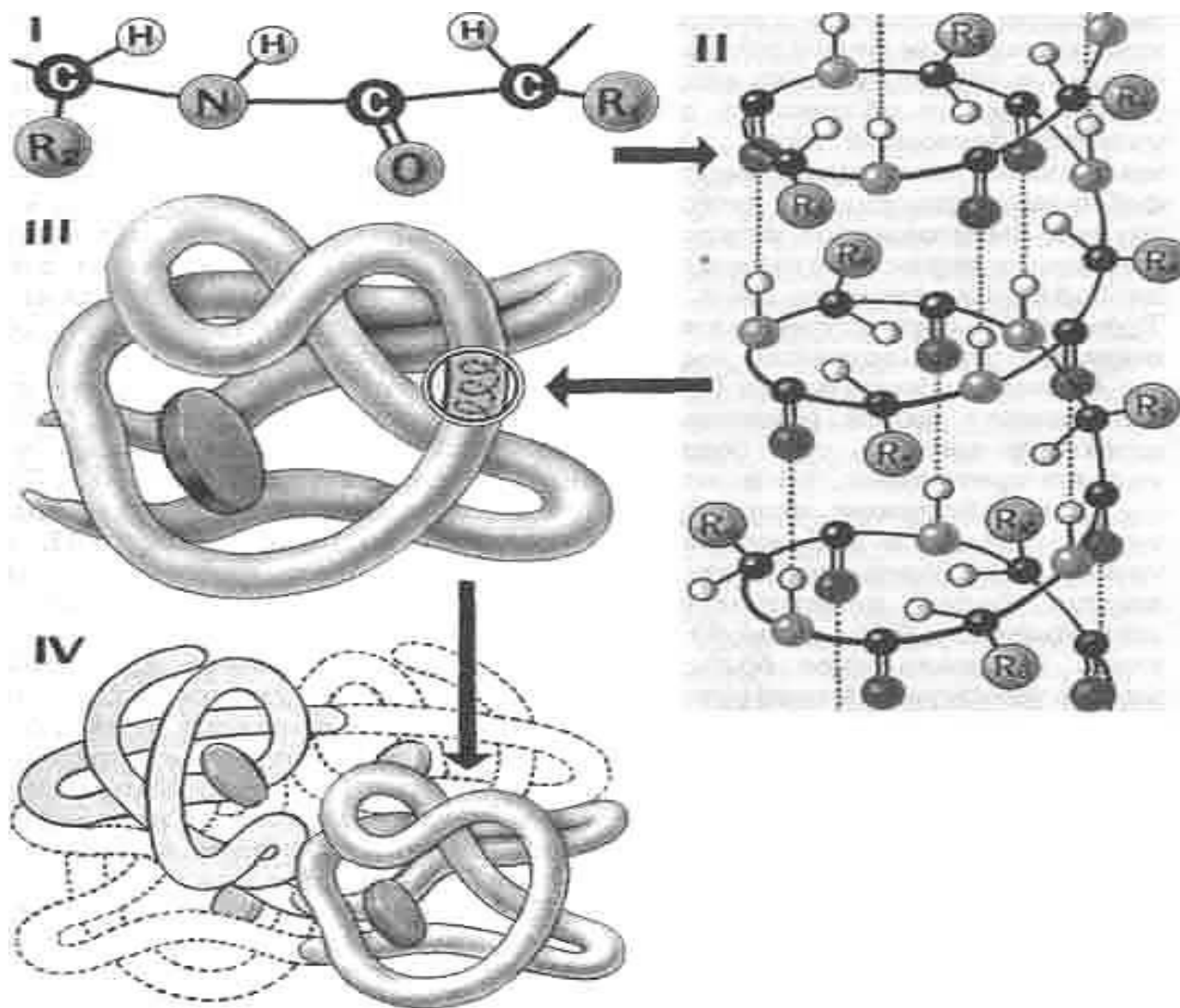

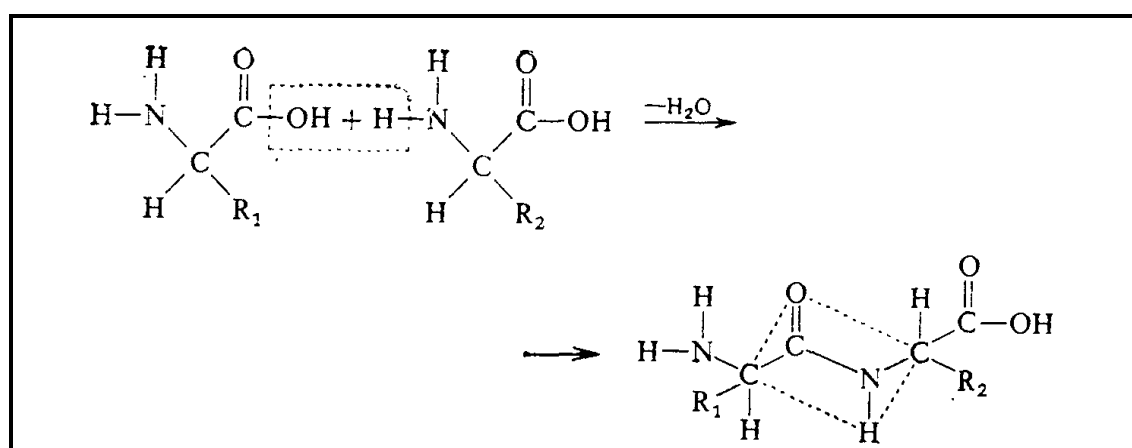
Рисунок 1 – Приклади функцій білків, які виконують в організмі

Таблиця 1 – Функції і приклади білків

Функція білків	Приклади білків
1	2
Структурна	1) Фібрилярні білки (колаген в сполучної тканини, кератин у волоссі, нігтях, шкірі; еластин в судинної стінки і ін.). 2) Глікопротеїди (секрети: мукоїди, муцин; протеоглікани). 3) Ліпопротеїди (з фосфоліпідами) (біомембран клітин).
Транспортна	1) Гемоглобін – білок еритроцитів (перенесення кисню). 2) Альбуміни сироватки крові (транспорт ліпідів). 3) Сироваткові білки (комплекси з ліпідами, купрумом, ферумом, тироксином, вітаміном А).
Каталітична	Більшість ферментів (біологічні каталізатори) є білками (рибонуклеолаза, трипсин).
Регуляторна (гормональна)	1) Гормони гіпофізу (кортикотропін, соматотропін). 2) Гормони підшлункової залози (інсулін – пептидні). 3) Гормони наднирників (адреналін, норадреналін – похідні амінокислот).
Захисна	Імуноглобуліни (антитіла), фібриноген, тромбін, токсини, зміїні яди.
Механічна (скорочувальна)	1) Актин і міозин (специфічні білки м'язової тканини). 2) Тубулін (білок, із якого побудовані мікротрубочки). 3) Динеїни (моторні білки, здатні переміщуватися на поверхні мікротрубочок цитоскелету; входять до складу джгутиків, війок). 4) Білки цитоскелету (розбіжність хромосом у процесі мітозу).
Запасна	1) Резервні білки (яєчний альбумін – овальбумін). 2) Казеїн (білок молока). 3) Білки як джерело амінокислот; попередники БАР.

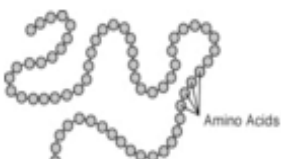
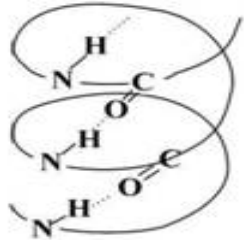
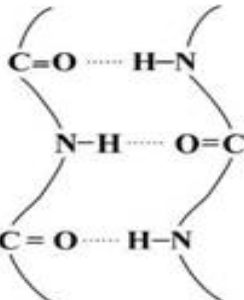
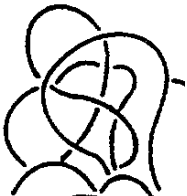
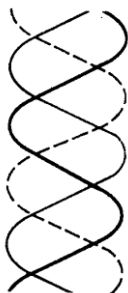
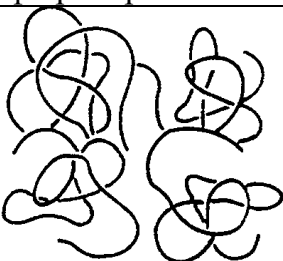

Рисунок 2 – Особливості будови білкової молекули:
 I – первинна структура; II – вторинна структура;
 III – третинна структура; IV – четвертинна структура

Рисунок 3 – Схема утворення пептидного зв'язку

Таблиця 2 – Характеристика структур білкових молекул

Структура білкової молекули	Характеристика структури	Тип зв'язку, який визначає структуру	Графічне зображення
1	2	3	4
Первинна – лінійна	Порядок розташування амінокислот в поліпептидному ланцюзі	Пептидний зв'язок ($-\text{CO}-\text{NH}-$)	
Вторинна – спіралеподібна	Закручування поліпептидного ланцюгу в спіраль, або β -складчасту структур, або змішану структуру	Внутрішньо-молекулярні водневі зв'язки ($-\text{C}=\text{O} \dots \text{H}-\text{N}-$)	 <p>α-спіраль</p> <p>β-складчаста структура</p>
Третинна – глобулярна, фібрилярна	Упакування вторинної спіралі у клубок або фібрилу	Дисульфідні, йонні зв'язки ($-\text{S}-\text{S}-$)	 <p>глобулярний білок</p> <p>фібрилярний білок</p>
Четвертинна – комплекс глобул, який містить метал (Fe)	Сукупність 4-ох глобул	Координаційні, електростатичні зв'язки	

Таблиця 3 – Особливості складу складних білків, приклади цих білків

№ з/п	Назва складного білка	Простетична група	Приклад білка
1	Фосфопротеїди	Фосфорна кислота	Казеїн молока Вітелін яєчного жовтка
2	Глікопротеїди	Вуглевод	Плазма крові Муцин (компонент слини)
3	Нуклеопротеїди	Нуклеїнова кислота	Компоненти вірусів Хромосоми
4	Хромопротеїди	Пігмент	Гемоглобін – гем (ферумвмісний пігмент) Фітохром (пігмент рослинного походження) Цитохром (дихальний пігмент)
5	Ліпопротеїди	Ліпід	Компонент мембран Ліпопротеїди крові – транспортна форма ліпідів
6	Флавопротеїди	ФАД (флавінаденіндинуклеотид)	Компонент ланцюга переносу електронів при диханні
7	Металопротеїди	Метал	Нітратредуктаза – фермент, який каталізує в рослинах перетворення нітрату в нітрит